

UNGE VIL SELV VÆRE PÅ

Fremtidens publikum vil have indflydelse på, hvad der foregår på scenen. Flere teatre giver scenen videre til de unge, som laver teater for jævnaldrende.

TIP TIL FORHANDLINGEN

Bliver du tilbudt for lidt i løn eller honorar? Et nej kan være godt for karrieren. Få flere gode råd til forhandlingen.

SAMLINGSSTED FOR ALLE

Teaterøen er godt i gang med at realisere drømmen om at blive samlingssted for egnsteatre, projektteatre og små storbyteatre.

#01 2015

MAGASINET

SCENELIV

SANG • DANS • TEATER • FILM / UDGIVET AF DANSK SKUESPILLERFORBUND

A photograph of two women in a dark setting, holding up stage lights. The woman on the left is looking upwards, while the woman on the right is looking down at the light she is holding. The scene is dimly lit, with the primary light source being the stage lights they are holding.

**INTERVIEW: SCENOGRAFERNE BAG
GAME OF THRONES OG HOUSE OF CARDS**

TWO-WOMEN-MACHINE-SHOW

**MAKKERSKABET
ER VÆRKET**

SEKRETARIAT FOR DANSK SKUESPILLERFORBUND OG FILMEX

SCENELIV udgives af Dansk Skuespillerforbund og udkommer 8 gange årligt.
Oplag: 2.700 eks. - Abonnement: 425 kr. årligt

MAGASINET SCENELIV

Dansk Skuespillerforbund,
Tagensvej 85, 3. sal
2200 København N
Telefon: 33 24 22 00
Fax: 33 24 81 59
Mandag-fredag 9-12 og 13-15.
dsf@skuespillerforbundet.dk
www.skuespillerforbundet.dk

Artikler, læserbreve og lign. sendes til:
jr@skuespillerforbundet.dk
Redaktion: Charlotte Kiberg (redaktør),
Katja Holm (ansvarshavende).

Annoncer sendes til: Jette Rydder
jr@skuespillerforbundet.dk.
(Debatindlæg, anmeldelser, mindeord osv. må
maks. fylde 2800 anslag inkl. mellemrum.)

Tryk: KLS Grafisk Hus.
Design: ad-man.dk.

ANNONCEPRISER OG FORMATER (b x h)

Helside annonce (170 x 270) 9.000 kr.
Bagsiden (190 x 260 + beskæring) 9.000 kr.
¾ side annonce (170 x 192) 6.500 kr.
½ side annonce (170 x 133) 5.000 kr.
⅓ side annonce - horisontal (170 x 60) 2.500 kr.
⅓ side annonce - vertikal (54 x 270) 3.500 kr.
Visitkort-annonce (83 x 58) 700 kr.
(maks. 400 anslag inkl. mellemrum)
Medlemsannoncer (83 x 58) 350 kr.
(maks. 400 anslag inkl. mellemrum)

Annoncemateriale skal afleveres i pdf-format.
Alle priser tillægges moms.
Særlige annonceønsker:
Kontakt Jette Rydder - tlf. 33 24 22 00

DSF'S BESTYRELSE

Katja Holm (formand), Nastja Arcel, Daniel
Bevensee, Kristine M. Brendstrup, Adam Brix,
Dorthe Hansen Carlsen, Julie Carlsen, Christian
Damsgaard, Frank Gundersen, Rebekka Lund,
Thomas Magnussen, Mette Marckmann, Frederik
Meldal Nørgaard, Thomas Præstegaard og Ulla
Ricklander.

DSF'S SEKRETARIAT

Formand: Katja Holm
Sekretariatschef: Anna-Katrine Olsen
Vicesekretariatschef: Kim Hansen
Kommunikationschef: Charlotte Kiberg
Chefjurist: Maj Hagstrøm
Juridiske konsulenter: Magnus Homann Poulsen,
Jørgen Byrdal Kloch Larsen, Lone Røjkjær
Pedersen og Berit Lassen (orlov)
Socialkonsulent: Nanna Møller
Sekretær: Hanne Arlund
Kursussekretær: Karin Iwersen
Sekretær for formand og sekretariatschef:
Tine Fangel
Regnskabsfører og Filmex: Heidi Holm Madsen
Webmaster og Filmex: Jette Rydder
Håndbog og Filmex: Kristine Staffeldt
IT- manager og Filmex: Sengül Kaya-Mortensen
Omstilling: Bente Wittenborg

541 Trykkeri 016

KLIMA-NEUTRAL
TRYKSAG

MIX
Papir fra
ansvarlige kilder
FSC® C022933

DEADLINE TIL NÆSTE NUMMER: 24. FEBRUAR

PRODUKTIONSSTØTTE

Der gives primært støtte til projektudvikling, hvor ansøger ønsker mulighed for at udvikle et givent projekt, der senere kan søges støtte til hos andre fonde.

Produktionsstøttemidlerne kan søges til:

Projekter, der yder væsentlige og nyskabende bidrag til dansk musik og film.

Produktioner på cd, dvd og andre audiovisuelle produktioner.

Der ydes i særlige tilfælde støtte til projektudvikling til andre projekter og formål af almen kulturel karakter, herunder uddannelsesformål.

Produktionsstøttemidlerne kan kun søges, hvis der er afleveret regnskab for tidligere modtaget produktionsstøtte.

Hvis du får produktionsstøtte, skal du være opmærksom på, at dette kan have indflydelse på din dagpengeregulering.

Krav til ansøgningen

Der skal anvendes ansøgningsskema. Skemaet kan downloades på hjemmesiden eller rekvireres hos forbundet.

Ansøgningsskemaet skal udfyldes elektronisk. Alle ansøgningsfeltene skal besvares, og ansøgningsbeløb skal påføres.

Projektbeskrivelsen må max. fylde 3 A4-sider, inkl. budget, kort cv og bilag. Ansøgningen bliver ikke behandlet, hvis dette krav ikke bliver overholdt.

Bilag kan ikke eftersendes. Videoer/dvd, cd'er m.v. må ikke vedlægges som bilag.

Ansøgningsskema og projektbeskrivelse skal sendes eller afleveres i 6 samlede sammenhæftede eksemplarer.

Ansøgningsfrist:

Fredag den 13. marts 2015 kl. 12.00.

Ansøgninger, der afleveres senere, vil ikke blive behandlet.

Ansøgningen bliver behandlet i Produktionsstøtteudvalget og efterfølgende i bestyrelsen. Behandlingstiden er på ca. 10 uger.

Ansøgningen sendes/afleveres til:

Dansk Skuespillerforbund
Tagensvej 85
2200 København N
Hanne Arlund

Har du spørgsmål, er du velkommen til at kontakte sekretær Hanne Arlund

4

#01 2015

FREMTIDENS PUBLIKUM VIL SELV VÆRE PÅ

4

Hvis dansk teater skal gøre sig håb om at nå ud til de unge, skal det involvere og inddrage. De unge er vant til at være på, og de vil have indflydelse på det, der foregår på scenen.

TEATER AF UNGE FOR UNGE

6

På Det Kongelige Teater og hos Teater GROB bliver scenen givet videre til de unge. De laver teater for deres jævnaldrende, mens de udvikler eget talent og opbygger netværk.

ET NEJ KAN VÆRE GODT FOR KARRIEREN

7

Det kan betale sig at sige "Nej, du får mig ikke til den pris," hvis en arbejdsgiver tilbyder dig for lidt. Det styrker historien om, hvem du er, og det kan give bonus på sigt. Få syv gode råd til forhandlingen.

HER SKAL VÆRE PLADS TIL ALLE

10

Teaterøen har for første gang fået støttekroner at arbejde med og er godt i gang med ambitionen er at blive samlingsstedet for egnsteatre, projektteatre og små storbyteatre.

MAKKERSKABET ER VÆRKET

12

Koreograferne Ida-Elisabeth Larsen og Marie-Louise Stentebjerg arbejder hårdt for at opløse sig selv til ære for duoen two-women-machine-show, hvor makkerskabet er selve det kunstneriske udtryk.

TV-SERIENS GENBRUGSVERDEN

16

På tv-serier som "Game of Thrones" og "House of Cards" skaber production designers verdener, der skal kunne bruges igen og igen. Mød to af branchens helt store scenografer, Gemma Jackson og Steve Arnold.

6

12

16

FORSIDEFOTO: Duoen two-women-machine-show fotograferet af Jeppe Bjørn Vejle

FREMTIDENS PUBLIKUM VIL SELV VÆRE PÅ

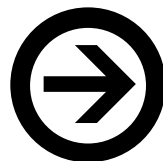
BØRN OG UNGE HAR HELE VERDENS UNDERHOLDNING LIGGENDE I LOMMEN PÅ EN FIRE TOMMERS SKÆRM. TIL GENGÆLD ER DET IKKE LÆNGERE EN SELVFØLGE, AT MOR OG FAR HIVER PORDERNE IND OG SER "JEPPE PÅ BJERGET" ELLER "HAMLET". HVIS TEATRENE SKAL HAVE FAT I DE NYE GENERATIONER, MÅ DE INDDRAGE OG INVOLVERE DET UNGE PUBLIKUM MERE.

Af Ditte Nørgaard Goor

I de gode gamle dage købte man sine teaterbilletter i god tid. Og hverken dårlige anmeldelser eller en smule uoplagthed afholdt dig fra at se stykket alligevel.

"Men nutidens unge er helt anderledes. De er meget spontane og her og nu-orienterede. De er mere i kontakt med

deres følelser og mærker hele tiden efter, hvad det er, de har brug for. Det handler om at være en del af noget i nuet. Så når de deltager i noget, er det ikke fordi, de har billetter, men fordi, det er lige præcis det, som de har allermost lyst til," forklarer fremtidsforsker Anne-Marie Dahl.

Jan Overgaard Mogensen, Lise Lauenberg og Christian Bergmann spørger publikum i i ZeBUs forestilling "Bottom Rocks": Hvad er en vinder og hvad er en taber?
Foto: Charlotte Hammer.

Nederst: Fra forestillingen "In Real Life". Jan Overgaard Mogensen og Lotte Bergstrøm midt i publikum.
Foto: Jens Hemmel.

Ejgod Hansen, som er adjunkt i dramaturgi ved Aarhus Universitet og forsker i publikumsudvikling.

"I England, hvor begrebet stammer fra, er man efterhånden holdt op med at tale om publikumsudvikling. Nu taler man i stedet om publikumsrelationer og publikumsengagement. De offentligt støttede teatre anlægger ikke alene en kommerciel tilgang, men har også en ambition om at ramme nye målgrupper og skabe en god oplevelse for publikum. Samtidig arbejder flere og flere teatre med at gøre teateroplevelsen til mere og andet end en tilskueroplevelse.

"Det er et skift, som har været ret overordnet i samfundet inden for de seneste år. Man vil i øget grad have brugerinddragelse og borgerinddragelse," siger Louise Ejgod Hansen.

I forbindelse med sit forskningsarbejde, har hun gennemført fokusgrupper med unge mennesker, som viser sig at være et på mange måder kompetent publikum, som er svært at overraske.

"De er så vant til de dramaturgiske modeller fra Hollywood, at de nemt keder sig. De har simpelthen set for mange Hollywood-film, og de lurer lynhurtigt plottet".

"Derfor er det også så vigtigt, at teatrene tilbyder en anden slags oplevelse, end det de unge allerede kender. Men man skal kende grundlaget for, hvad man udfordrer dem på. Den mest frustrerende publikumsoplevelse er stadig at sidde tilbage med følelsen af, at man ikke forstod forestillingen," siger hun.

SELVSİKRE OG SCENEVANTE UNGE

Kunstnerisk leder Jørgen Carlsund producerer teater for børn og unge på Teater ZeBU, og han mener, at måden, man fortæller teater på til børn og unge, allerede er ved at ændre sig markant. Ingredienserne er de samme, men fortælle-måden er anderledes.

"De nye generationer er vant til at være deltagere. De har en forventning om, at de bliver set, men også en forventning om, at de har indflydelse på det, de oplever. Den traditionelle publikumsrolle, hvor man kommer ind, sætter sig i en blød stol og venter på, at man skal underholdes - det dur ikke til børn og unge i dag.

Før kunne børn og unge være usikre og forlegne, hvis de blev involveret. De

følte sig ikke tilpas i den deltagende rolle. Nu er de næsten scenevante. De har en helt anden selvtilid i forhold til at være deltagere. Ja, de elsker det," siger Jørgen Carlsund.

Han kalder børn og unge for et udfordrende publikum, men mener ikke, det skal begrædes.

"Det er en positiv udfordring. Vi har at gøre med børn og unge, som ikke gider kede sig og spilde deres tid. De tænker: 'Hvis jeg keder mig, så har jeg noget andet at beskæftige mig med'. Og så hiver de mobilen frem. Det handler om, at vi på scenen ikke fanger dem. Og det er en positiv udfordring." ■

Hun er overbevist om, at mindre langtidspanlægning og flere events, som kun sker én aften eller måske har et meget begrænset antal pladser, vil virke tiltrækkende på den unge generation.

FRA PUBLIKUMSUDVIKLING TIL TEATERUDVIKLING

Publikumsudvikling handler om at nå og skabe langsigtede relationer til et mangfoldigt publikum, også de unge. Men er det i virkeligheden publikum, der skal udvikles?

"Nej, det er teatrene, der skal udvikles," mener Louise

TEATER AF UNGE FOR UNGE

TALENTUDVIKLING ELLER PUBLIKUMSUDVIKLING? SCENEN BLIVER GIVET VIDERE TIL UNGE, SOM LAVER TEATER FOR DERES JÆVNALDRENDE, MENS DE UDVIKLER EGET TALENT.

Af Ditte Nørgaard Goor

Selvom det er en kold og kedelig aften i oktober, så er 23 unge mennesker i alderen 15 til 22 år mødt op i Skuespilhuset i Nyhavn. De mødes hver onsdag til undervisning, idéudvikling eller inspirerende foredrag. De er Det Kongelige Teaters nye Teaterpiloter.

Teaterpiloterne er et et-årigt udviklingsforløb, hvor 23 unge er tilknyttet teatret og skal lave projekter for andre børn og unge. Til gengæld får piloterne sparring og undervisning, og de får en ramme til at udforske deres egne kreative ideer som projektmagere. Det skal skabe flere unge iværksættere inden for teatret. Men ifølge projektleder Marie Markvard Andersen handler projektet lige så meget om at tiltrække et nyt publikum.

"Vi vil skabe en række projekter, der involverer nye målgrupper på helt nye måder. I stedet for at spørge: 'Hvordan får vi børn og unge ind i det, vi allerede har', så spørger vi 'hvordan kan vi finde ud af, hvad de unge vil bruge teatret til, hvis de selv bestemmer?'"

KREATIVE IVÆRKSÆTTERE

Kreativitet var i høj kurs, da piloterne skulle udvælges. Den endelige trup består af unge, der har beskæftiget sig med alt fra dans til skuespil og som også gerne vil prøve kræfter som instruktører, tekstforfattere eller sangere.

"Vi har primært kigget efter kreative iværksættere. Unge mennesker, der har vist mod til at sætte ting i gang. Nogen, der har startet et dramahold på deres skole, sat gang i en festival eller planlagt frivillige projekter," fortæller Marie Markvard Andersen.

For forløbet handler i sin kerne om at styrke unge teatermenneskers egen drivkraft til at være iværksættere, så man i fremtiden har både dygtige projektledere og skuespillere.

TALENTUDVIKLING OG NETVÆRK.

Også andre teatre har arbejdet med ungt talent inden for scenekunsten. Hos GROW på Teater GROB var ambitionen for eksempel tidligere at få flere unge mennesker ind og se teater. Men i december 2013 startede man helt forfra med konceptet.

Ligesom hos Teaterpiloterne spurgte man de unge, hvad de selv vil bruge scenen til, og der blev nedsat en kunstnerisk ledelse bestående af nogle af ildsjælene bag GROW.

"Vores projekt handler om at give folk muligheden for at udvikle deres talent på scenen, fordi de gerne vil ind på en af de kreative uddannelser. Og så skabe et godt netværk, som de kan bruge fremadrettet," siger en af ildsjælene, Martin Zarp. "Det er mere end PR-projekter, der skal få flere i teatret."

Ida Seline og Sophia Grønlund fra Teater Syster på GROWS event Monstrous Growth. Foto: Embla Egelund Simonsen

TEATERPILOTER

Nadezhda Klimenko, 19 år

Nu ved jeg, at det er anerkendt at være projektleder. Det er en reel rolle. Jeg tror, at jeg altid har været lidt forlegen over at være lederen. Jeg er tit blevet mødt af den der: "Hvis du vil lave skuespil, så skal du i hvert fald ikke instruere" og omvendt. Jeg er i højere grad begyndt at acceptere det som en kvalitet.

Baldrian Sector, 18 år

Jeg så opslaget, og jeg var virkelig solgt fra starten. Jeg har lavet rigtig meget teater på Bornholm, og så ville jeg gerne til København. Jeg vil gerne være skuespiller, og jeg begynder også at få småjobs, også igennem Teaterpiloterne. Men jeg er meget projektorienteret, det er også derfor, at jeg er her.

Joel Foighel, 21 år

Jeg ville gerne finde en uddannelse, hvor jeg kunne arbejde med kreativ projektledelse og formidling. Jeg har selv danset og spillet teater i mange år. Så hørte jeg om Teaterpiloterne. Hvis man vil være inden for teaterverdenen, så skal man have nogle kontakter. Det åbner Teaterpiloterne rigtig meget op for.

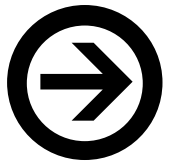

Foto: Elisabeth Dahlberg

DET LYKKES IKKE ALTID AT FORHANDLE EN AFTALE OM LØN ELLER HONORAR, SOM DU KAN VÆRE TILFREDS MED. MEN HVIS LØNNEN OG VILKÅRENE ER FOR RINGE, VIL DIN AFVISNING AF EN DÅRLIG AFTALE GAVNE DIG PÅ LÆNGERE SIGT, MENER FORHANDLINGSEKSPERT.

ET NEJ

KAN VÆRE GODT FOR KARRIEREN

Af Marie Bille

■ Hvis du ikke når til enighed med din modpart, når I forhandler løn eller honorar for dit arbejde, skal du ikke nødvendigvis se det som en fiasko. Hvis du vælger at gå fra forhandlingerne, fordi de vilkår, du bliver budt, er alt for dårlige, kan det styrke en historie om dig i branchen, som kan komme dig til gavn næste gang, du skal forhandle din løn. Det er budskabet fra Malene Rix, der rådgiver i forhandling.

"Det har en kæmpe signalværdi, når man går og siger 'du får mig bare ikke til den pris, du må finde en anden.' Der ligger en potentiel bonus ved at gå væk og takke nej til opgaven på de vilkår," siger hun.

DIN HISTORIE, DIT RY

Hvis man som scenekunstner dropper opgaven, når lønnen er for ringe, skaber man en historie om sig selv: at man kan tillade sig at være dyr. Og det kan være en rigtig god investering i karrieren.

"Den historie kommer til at løbe foran dig. Det er, hvad

der sker for dem, der får et ry branchen som de gode forhandlere. Det er ikke noget dårligt udgangspunkt," siger hun.

"Hvis du i stedet takker ja til opgaven, selvom lønnen og vilkårene er dårlige, så vil du have et ringere udgangspunkt for at forhandle dig selv op næste gang, du står i samme situation."

OM MALENE RIX

Malene Rix har de seneste 13 år arbejdet som selvstændig konsulent, rådgiver og underviser i forhandling, procesfacilitering og ledelse. Hun rådgiver blandt andre scenekunstnere og holder også kurser i forhandling.

www.malenerix.dk

GUIDE: 7 TRIN TIL EN GOD FORHANDLING

DET KRÆVER GOD FORBEREDELSE OG KONSTRUKTIVE IDÉER AT BLIVE EN GOD FORHANDLER. DU SKAL IKKE FRYGTE ET "NEJ" I STARTEN – MEN I STEDET NETOP GÅ MÅLRETTET EFTER DET, RÅDER EKSPERT I FORHANDLING MALENE RIX.

TRIN 1: BESLUT DIT ØNSKE

Før du begynder at forhandle med andre har du, bevidst eller ubevidst, en forhandling med dig selv, hvor du tænker over, hvad du vil bede om, og hvad modparten vil sige til det. Der er en tendens til, især i scenekunstneres branche, at man forhandler sig selv ned. Men hvis du starter en forhandling med at bede om for lidt, så sender du for det første et signal om, at din egen værdi er lav, for det andet så binder du dig selv i forhandlingsprocessen, fordi du ikke har så meget at give af. Det signalerer selvtillid, når du kommer med et ambitiøst første bud – og så har du lidt at give af i løbet af forhandlingen. Du skal bede om det, der vil gøre dig rigtig, rigtig tilfreds.

TRIN 2. BESLUT DIN SMERTEGRÆNSE

Du skal også beslutte dig for en smertegrænse – det punkt, hvor du går. Det er særligt vigtigt for nye i branchen, fordi mange næsten gerne vil betale for at få job på en produktion, når de skal have en fod inden for i branchen. Men hvis man er villig til at arbejde for en lav løn, signalerer man, at ens arbejde ikke har nogen værdi. Derfor skal du virkelig forhandle med sig selv her. Og du er jo ikke alene, for i dit hoved vil du høre mange andre stemmer – dine kolleger, din familie, osv. Du skal beslutte, hvilke af de stemmer, der skal have en plads i forhandlingen.

TRIN 3: VÆLG DIT MEDIE

Alt efter, hvordan du har det med at forhandle, så kan du vælge det medie, der passer til dig. Ansigt til ansigt er som oftest det sværeste, du kan også tale i telefon, eller skrive mails. Husk, at du altid kan sige, "jeg skal lige tænke mig om, jeg vender tilbage". Den pause giver både dig selv og modparten mulighed for at tænke over næste træk. Du skal ikke være særligt hård eller barsk for at være en god forhandler, men i stedet kommunikere på en måde, der bringer forhandlingen fremad. Det handler ikke om at få ret, men om at få en aftale, hvor begge har givet og fået lidt. Derfor kommer du som oftest heller ikke særligt langt i forhandling ved at bringe argumenter på banen – modparten vil altid kunne komme med et modargument. Det er meget bedre og mere konstruktivt at stille spørgsmål og komme med idéer, der kan bringe jer tættere på en aftale. Undersøg hele tiden, hvor ja'et og aftalen ligger.

TRIN 4: FÅ ET NEJ

Gå efter at få et nej fra starten og forbered dig selv på det. Forhandlingsteknisk er det ikke en god idé at være beskeden, du gør ikke modparten glad ved at bede om for lidt. Det samme gælder omvendt, hvis modparten kommer med et forslag, og du siger ja med det samme, så vil den umiddelbare reaktion hos din modpart være, at han eller hun kunne have fået dig endnu billigere. Derfor skal du altid gå efter et nej. Det er startskuddet til den egentlige forhandling. Som skuespiller er man særligt sårbar over for at få et "nej", fordi mange oplever det som en afvisning af dem selv som person. Men når du får et nej, så skal du tænke "pyha, det var godt, jeg er ikke for beskeden, jeg er på rette vej – nu starter vi forhandlingen".

TRIN 5. FIND FLERE ELEMENTER AT FORHANDLE OM

Find flere elementer end lønnen eller honoraret, som du kan "skrue på" i løbet af forhandlingen. Det kan være rettigheder, tidsbegrænsning for brug, hvis det er film, arbejdstid osv. Du kan med fordel få hjælp fra Dansk Skuespillerforbund til at finde frem til flere elementer, du kan forhandle ind i aftalen. Hvis du ikke kan få mere i løn, så sørg for, at du får noget på de andre parametre – så I har noget at arbejde med, og så forhandlingen ikke strander.

TRIN 6. SØG HJÆLP OG STØTTE

Du kan have brug for en hånd i ryggen under en forhandling, så søg al den hjælp, du kan få, både blandt kolleger og hos dit forbund. Hvis du kender instruktøren eller andre på produktionen, så tal med dem og prøv at få dem til at støtte dig. De kan også hjælpe dig med at forstå, om modpartens krav er helt reelle, eller om der er mere at give af. Undersøg, hvor langt de vil strække sig for at få dig.

TRIN 7. GØR SOM DE GODE

Du ved helt sikkert, hvem af dine kolleger, der er gode forhandlere. Spørg dem, hvordan de gør, og lær af dem. Næste gang, du forhandler, så spil en person, som du ved er god. Selve forhandlingen er et spil, hvor du og din modpart har hver jeres rolle. Hvis du spiller rollen som den robuste men fleksible forhandler, er du godt på vej.

KATJA HOLM:

VI SKAL HØSTE AF HINANDENS ERFARINGER

Af Marie Bille

Scenekunstnere skal blive bedre til at bryde tabuet og tale med hinanden om løn og honorarer. Sammen kan vi støtte hinanden og skabe bedre løn- og arbejdsvilkår i branchen, siger Dansk Skuespillerforbunds formand Katja Holm.

Hvad ser du som den største udfordring for Dansk Skuespillerforbunds medlemmer, når det kommer til honorar- og lønforhandling?

"Den største udfordring er, at vi vurderer os selv ud fra en meget subjektiv opfattelse. Vi vurderes jo ikke ud fra, om vi kan tale højt – eller om vi har et 12-tal på eksamensbeviset, men om vi passer ind i en bestemt sammenhæng. Det er en udfordring, fordi det kan være svært at vurdere, hvad vores værdi er. Man er meget nem at få skudt under gulvbrædderne med et 'Du er jo ikke så kendt, eller ikke så erfaren, eller...'

Samtidig er en stor udfordring også, at vi er så mange. Vi har opdraget os selv til, at 'tager du ikke rollen, så er der en anden, der tager den'."

Hvad ser du som det vigtigste skridt, den enkelte kan tage for at forbedre sine egne og kollegernes muligheder for bedre lønvilkår?

"Gennemsigtighed og faglig stolthed er det vigtigste. Gennemsigtighed forstået på den måde, at man skal sørge for at få talt med hinanden og holde sit netværk ved lige, spørge 'Hvad får du der og der?' og 'Hvad siger du, når du forhandler?'. Sådan lærer vi af hinanden, og vi får en gennemsigtighed. Vi skal høste af hinandens erfaringer, så det ikke bliver så tabuiseret, hvad vi får i løn. Med fagligheden mener jeg, at hvor svært det end lyder, så skal man sige til sig selv, 'det er ikke mig som person, det er mit fag. Og jeg varetager mine interesser, mens chefen over for mig varetager nogle andre interesser. Det handler ikke om dig som person, eller om du er talentfuld – for bare det, at

du sidder i forhandlinger er et vidnesbyrd om, at du selvfølgelig er talentfuld, og at de gerne vil have dig. Det er bare et spørgsmål om prisen."

Hvad kan man få hjælp til hos forbundet, når man skal ind i en forhandling?

"Vi kan hjælpe med nogle fif, og så kan vi selvfølgelig også støtte og kan tale dig op i forhold til lønniveauet og de andre rettigheder, du kan forhandle på. Vi

kan ikke forhandle individuelt for den enkelte, men vi kan hjælpe til, at man får øjnene op for nogle flere aspekter, der kan indgå i forhandlingen. Vi kan hjælpe medlemmet ved at inspirere til, hvad han eller hun konkret skal foreslå. Vi kan også afklare, hvis modparten har sagt noget sludder, som ikke passer. Nogle gange sidder man jo i et spil med en chef eller producent, hvor der ryger nogle ord over bordet, som ikke har hold i virkeligheden. For eksempel at 'her har alle ligeløn'. Nej – du har altid ret til en individuel forhandling".

Hvor er branchen på vej hen – går det i den rigtige retning?

"Det er svært for os at lave en lønundersøgelse, der giver overblik over den reelle lønudvikling. Vi får simpelthen ikke svar fra nok medlemmer, når vi spørger. Men min oplevelse ud fra min egen omgangskreds er, at det er mindre tabu om, hvad man får i løn. Jeg har selv diskuteret med en kollega for nylig, hvor vi forhandlede på den samme tv-serie. Det viste sig, at jeg fik nogle tusind kroner mindre end ham, selvom jeg har mere anciennitet. Det er jo ærgerligt, men jeg får jo også en erfaring. Næste gang går jeg ind og spiller ham i forhandlingen, det er der bare ingen, der kan se."

Hvordan vil I som forbund arbejde for bedre lønvilkår i branchen?

"Vi bliver ved med at kæmpe for vores rettigheder på film- og tv-området, for de er mere og mere værd. Men også på overenskomstområdet at få minimumslønningerne op, og blive ved med at sige, at skuespillere, sangere og dansere har en høj grad af faglighed. De skal have en ordentlig løn for deres arbejde. Men jeg ved selvfølgelig godt, at vi på den anden side har nogle chefer, der også kommer med hatten i hånden til nogle kulturpolitikere. Vores opgave er at få minimumslønningerne op og ruste vores medlemmer maksimalt til en lønforhandling."

Foto: Henning Hjorth

HUSK KONTRAKTEN!

Når du får tilbudt et job, så kontakt Dansk Skuespillerforbund for at få rådgivning. Husk altid at få en kontrakt inden du begynder på jobbet eller opgaven. Dansk Skuespillerforbund kan hjælpe dig med at finde den rigtige kontrakt og med, hvad der skal stå i den. Sørg for at få den kigget igennem igen, inden du skriver under. Se alle standardkontrakter på <http://skuespillerforbundet.dk/raadgivning/loen-og-ansaettelse/overenskomster-og-kontrakter/>

Asteroiden. Foto: Jacob Stage

HER SKAL VÆRE PLADS TIL ALLE

DET STARTEDE MED ET SMUKT LOFT PÅ REFSHALEØEN, SOM PETER KIRK GERNE VILLE HAVE LEJEKONTRAKT PÅ. LOFTET ER SIDEN VOKSET TIL TEATERØEN, SOM NU FOR FØRSTE GANG I SIN LEVETID HAR FÅET ET STØRRE STØTTEBELØB AT ARBEJDE MED. AMBITIONEN ER AT BLIVE SAMLINGSSTED FOR EGNSTEATRE, PROJEKTTEATRE OG SMÅ STORBYTEATRE.

Af Rikke Rottensten

I forsommeren gav Projektstøtteudvalget for Scenekunst Teaterøen en million kroner til opstart af projektet. Pengene kom næsten samtidig med en halv million kroner fra Københavns Kommune. Så for første gang i øens historie er der en anelse økonomisk ro.

Man kan måske diskutere om ordet "opstart" er en helt korrekt betegnelse. For Teaterøen har været i gang et par år snart, men de nye midler skal booste nogle af de mange visioner, der er for projektet.

ET SAMLINGSSTED

I dag består Teaterøen først og fremmest af en række prøvesale, et snedker- og smedeværksted, et rummeligt lager, kontorfaciliteter og et par teatersale. Teaterfolk kan booke sig ind en dag, en uge, en hel prøveperiode. En del bruger prøvesalene til lige at øve en forestilling op inden en turné eller repremiere.

"I princippet kan det her projekt ikke lade sig gøre," siger Peter Kirk fra Asterions Hus og initiativtager til Teaterøen.

Støttesystemet er ikke indrettet til projekter som

Teaterøen. Københavns Kommune opfordrede Teaterøen til at søge om at blive et lille storbyteater – en titel der er kø til. Det tidligere Scenekunstudvalg sagde, at det kun kunne støtte projekter, ikke bygninger. Og Kulturministeriet henviste til armslængdeprincippet. Men selv om tilskuddene ikke har været der før nu, har Teaterøen alligevel taget form. De sidste par somre har den fx lagt græs og scene til den internationale festival Asteroiden.

I sommer spillede flere forestillinger under CPH Stage på øen, og her i januar har Det Frie Felt vist en række forestillinger på Teaterøen. Men især er Teaterøen godt i gang med ambitionen om at blive samlingssted for egnsteatre, projektteatre og små storbyteatre.

"En af visionerne med Teaterøen er at få os alle til at arbejde sammen. At vi får lidt mere respekt for hinandens arbejde. Herude handler det om ligeværdighed. Der er ikke nogen, der er vigtigere end andre. Vi trænger til at kigge på hinanden i stedet for på os selv hele tiden, og de rammer vil jeg gerne skabe her. Her skal være plads til alle," siger Peter Kirk.

Fra den internationale teaterfestival Astroiden sidste år. Festivalen er tilbage på Teaterøen til sommer.

Asteroiden. Foto: Jacob Stage

Foto: Ole Wagner

Foto: Ole Wagner

FÆLLESSKABET ER VIGTIGT

Teatret st. tv. er en af de teatergrupper, der i en længere årrække har haft Teaterøen som deres base. På lageret har de deres scenografier og kostumer, og det er i en af øens prøvesale, de prøver deres forestillinger op, for eksempel inden turné.

Men for de to skuespillere og ledere af teatret, Betina Grove og Marianne Søndergaard, er det mest attraktive ved stedet det faglige fællesskab.

"Prøvelokalerne tæller, men fællesskabet er vigtigt. Det er inspirerende, at der er et miljø herude. Vi er ikke alene. Der er fælles frokost, og andre der prøver samtidig med os. Vi kan bruge hinanden der. Det er et kreativt rum med meget forskellige grupper," siger Marianne Søndergaard.

"Der er sket en stor udvikling på Teaterøen på bare de år, vi har været med. Og vi kan mærke, at folk også bliver mere bevidste om øen og de muligheder, der er herude."

ARBEJDSRO TIL AT SKAFFE MIDLER

Næste delmål på Teaterøen er at få projektet Assistanzen i omdrejninger. Her er tanken, at teatre skal kunne komme med nærmest bare en ide og så få hjælp til alt det praktiske på Teaterøen. Fra regnskab og PR til opbygning af scenografien. På lidt længere sigt er ambitionen, at Teaterøen lægger scene til 30 produktioner fra egnsteatre og Det Frie Felts grupper hver sæson.

Til sommer vender CPH Stage tilbage til øen, og et par måneder efter kommer der en ny Asteroiden festival. Ligesom Asterions Hus selv fortsætter med at spille deres forestillinger på Teaterøen.

Arbejdskraften bag de mange aktiviteter på øen er i høj grad baseret på frivillige og en enkelt person ansat med løntilskud. Filosofien bag Teaterøen har med Peter Kirks ord hele tiden været, at de der har skuldre til at bære, skal bære.

"Men det er ikke bæredygtigt i længden. Vi har fået halvanden million i alt nu. Den arbejdsro tildelingerne giver, skal bruges til at få åbnet de rigtige kasser. Få det nationale og det kommunale, men også det private i form af fonde og egen finansiering, til at spille sammen," siger han. ■

TEATERØEN ER BYGGET OP OM SYV SØJLER:

KAJEN skal fungere som åben scene for egnsteatrene, når de gerne vil spille i København.

BATTERIET skal være vækstcenter for dansk scenekunst.

PORTEN er de internationale aktiviteter og perspektiver.

ASTEROIDEN er den internationale teaterfestival om sommeren.

TINGET er læring og vidensdeling.

ASSISTANZEN yder råd og hjælp til teatre, både administrativt og praktisk.

BUSSEN hvor Teaterøen vil arbejde med nye møder mellem publikum og scenekunst.

MAKKERSKABET ER VÆRKET

TWO-WOMEN-MACHINE-SHOW ER ET RADIKALT SAMARBEJDE. DE TO KOREOGRAFER IDA-ELISABETH LARSEN OG MARIE-LOUISE STENTEBJERG SER IKKE BLOT DERES MAKKERSKAB SOM EN KREATIV KATALYSATOR. MAKKERSKABET ER SELVE DET KUNSTNERISKE UDTRYK. OG DERES FÆLLES DUO HAR EFTERHÅNDEN FÅET SIT EGET LIV.

Af Danni Travn Foto: Jeppe Bjørn Vejlo

Sidst i interviewet med koreograferne Ida-Elisabeth Larsen og Marie-Louise Stentebjerg sker der et næsten undseeligt skifte. Ikke desto mindre et bemærkelsesværdigt skifte. Gennem knap to timer har de fortalt om det makkerskab, som er forankret under navnet two-women-machine-show. De har sagt "jeg" om sig selv og "vi" om deres fælleskab. Men i et glimt, med en enkelt sætning, ændrer Ida-Elisabeth Larsen pludselig synsvinklen og taler om "duoen", som en person med egen vilje. Vi vender tilbage til selve sætningen. Foreløbig er det nok at vide, at netop den lille spidsfindighed knytter sig tæt til kernen two-women-machine-shows virke.

Siden 2012 har Ida-Elisabeth Larsen og Marie-Louise Stentebjerg stræbt mod at skabe et dogmatisk makkerskab: En duo, hvor deres individuelle egoer forsvinder og et tredje fælles ego i stedet vokser frem.

Oprindeligt mødte de hinanden i Østrig, hvor de med to års mellemrum studerede på Salzburg Experimental Academy of Dance (SEAD). Dernede indgik de ikke i noget formelt samarbejde, men da begge var tilbage i Danmark stod det klart, at uddannelsen havde podet dem med et fælles tankesæt. For det første baserede skolen sig på skiftende internationale gæstelærere, der alle beskæftigede sig med helt aktuelle danseudtryk fra alle dele af verden, og det gav de to koreografer en helt særlig pallet af visioner. For det andet fordrede hele studiemiljøet i høj grad eget initiativ.

"Der er ikke så meget apparat omkring institutionen," forklarer Ida-Elisabeth Larsen.

"Der er en rektor, og så er det det. Der er ikke tillidsrepræsentanter og sundhedsplejersker og sikkerhedsnet, som der er i Danmark. Derfor stimuler man sammen i sin klasse og lærer at tage ansvar for sine egne projekter. Vi blev motiverede til at være målrettede og til at finde et selvstændigt

udtryk. Man bliver saftsuseme robust af at gå på den skole, for man kan ikke gå et eller sted hen og brokke sig."

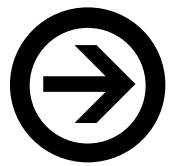
RYTMEN FRA HARDCORE POLSKE FODBOLDFANS

Det var naturligt for Larsen og Stentebjerg at fylde et hus med kreative kræfter og grundlægge kollektivet RISK hjemme i København. Gennem de fælles drøftelser og idé-udviklinger i RISK blev de kun yderligere opmærksomme på deres fællestræk i forhold til kunstneriske præferencer. De søgte begge mod noget, hvor deres kroppe for alvor blev sat på spil, mod det politisk funderede, mod det stramt konceptuelle og ikke mindst mod det stædigt gennemresearchede. Så da Marie-Louise Stentebjerg blev interesseret i multiplisering af stemmer, inviterede hun Ida-Elisabeth Larsen med ombord i sit indledende arbejde.

Sammen blev de interesserede i massefænomener, gennemtrævede YouTube for relevante videoer og fandt blandt andet optagelser af nordkoreanere, der sørgede efter Kim Jong-ils død og hardcore polske fodboldfans, som klappede i takt. De kørte videoerne gennem en loopmaskine. Så dem igen og igen. Terpede bevægelserne og begyndte at gentage dem unison.

"Under arbejdet fik vi et residency i Norge, og det var en gave, for der kunne vi fordybe os i vores felt. Vi gik helt ned i detaljen og tænkte ikke på, om det ville interessere et publikum at se to mennesker, som unison i syv minutter gentog bevægelserne fra fodboldfans. Helt rigtigt. Men jeg fik en tilfredsstillelse af, at vi bare helligede os det fuldstændig. Fordi det var så konsekvent et udtryk, gav det mening at lægge en nørdet interesse i at finpudse og forstå alle handlinger," siger Marie-Louise Stentebjerg.

Arbejdet mandede ud i det 45 minutter lange show "Mass Hysteria", som havde pre-premiere i Argentina i 2012

AT INDGÅ I ET KREATIVT MAKKERSKAB ER EN SÆRLIG KUNST. I FIRE NUMRE DYKKER SCENELIV NED I FIRE MAKKERSKABER MED FORSKELLIGE UDGANGSPUNKTER, UDTRYKSFORMER OG MÅLSÆTNINGER. HVORDAN ER DE OPSTÅET? HVAD KAN DE? HVORDAN SPILLER DE SAMMEN MED EN INDIVIDUEL KARRIERE?

SCENELIV HAR TALT MED:

JESPER ASHOLT OG JESPER LOHMANN (#6)

GITTE NAUR OG OLE RASMUS MØLLER (#7)

LARS DAMMARK OG ANDERS VALENTINUS DAM (#8)

MARIE-LOUISE STENTEBJERG OG IDA-ELISABETH LARSEN

og siden er blevet opført i Estland, Spanien og Norge foruden flere steder herhjemme. Og i 2013 modtog de Statens Kunstfonds årlige præmiering for forestillinger.

I KRIG MOD SIG SELV

Med de maskinelle gentagelser kopieret fra massebevægelser havde de skrælet et lag deres egne egoer væk. Men det var ikke nok. De havde lyst til at videreføre og endda radikaliserer arbejdsmetoderne fra "Mass Hysteria". De besluttede sig for at erklære krig mod dem selv. Mod deres egne indre stemmer, deres egne kroppe. De studerede militære strategier og dissekerede kroppens ageren i krigssituationen. De blev særligt interesserede i det såkaldte Battle-Buddy-System, der udnytter den empatiske evne i mennesket, forstået på den måde, at når du er tæt nok knyttet til et andet menneske, er du villig til at slå ihjel for det. Blandt deres guruer var oberst Lars R. Møller, og han pointerede, at man nåede et sådant niveau af sammenhold ved eksempelvis at

gå lange udslidende ture sammen. Igen og igen, så man fik de samme vabler. Det handlede, understregede obersten, om gentagelsen og gentagelsen og gentagelsen. Under et månedlangt ophold i det nordlige Finland tog de oberstens ord for pålydende og opbyggede et regime: De stod op og lavede to timers yoga, så hoppede de i den nærliggende sø, så i sauna, så arbejdede de i nogle timer og senere på dagen tog de 45 minutters militærtræning.

"Det kan næsten lyde spa-agtigt, men det var langt oppe nordpå og i september måned, så det var fysisk virkelig hårdt og meget koldt. Og hvis du systematiserer spa over en hel måned, bliver det et arbejde," siger Ida-Elisabeth Larsen, og Marie-Louise Stentebjerg indskyder:

"Vi skulle hele tiden overskride grænsen for, hvor længe vi kunne holde ud."

"Ja, det var ret grimt nogle dage."

Efter Finland arbejdede de med en hypnotisør for at fjerne deres rationelle lag. I selve forestillingen – der fik tit-

TWO-WOMEN-MACHINE-SHOW

Dannet i 2012 af koreograferne Ida-Elisabeth Larsen og Marie-Louise Stentebjerg

Marie-Louise Stentebjerg er 33 år og uddannet fra Salzburg Experimental Academy of Dance i 2005.

Ida-Elisabeth Larsen er 31 år og uddannet fra Salzburg Experimental Academy of Dance i 2007 – samt BA i filosofi og performance design fra RUC. De har stået bag foreløbig to forestillinger: "Mass Hysteria" og "My Body is a Barrel of Gunpowder". Sidstnævnte kan opleves på Godsbanen i Aarhus 20.-21. marts og ved Det Frie Felts Festival i København i juni måned. Begge forestillinger er præmieret af scenekunstudvalgets legatudvalg i henholdsvis 2013 og 2014.

Two-women-machine-show planlægger at premiere en tredje forestilling i løbet af 2016.

len "My Body is a Barrel of Gunpowder" og havde premiere på Københavns Musikteater i januar 2014 – malede de sig sorte fra top til tå, så de var knapt synlige for publikum.

"Det var på alle måneder et strategisk tiltag i den her krig mod os selv. Alt, vi kunne gøre for at fjerne os fra os selv, gjorde vi," siger Marie-Louise Stentebjerg.

SINDSYGT HARDCORE DIALOG

Missionen lykkedes. De tog skridtet videre fra deres første forestillings unisone bevægelser til nu at være en sammen-smeltet enhed.

"Ved at gå helt ind i duoen skabte vi en distinkt stemme. Hvis alle individuelt taler lidt om det samme, bliver det gråt. Men duo-konstellationen skaber en helt ny position," siger Ida-Elisabeth Larsen.

De har sidenhen bemærket, at det ikke bare gælder deres kunstneriske output, men også deres facon, når de indgår i kreative udvekslinger med andre kunstnere. For i deres eget arbejde kan de med egne ord være "ekstremt begrebsnørdede", og lægger man dertil en grænseoverskridende ærlighed, så er de ikke bare to koreografer med egne holdninger, men én kraftfuld samtalepartner.

"Vores dialog kan være sindssygt hardcore at være i, for der bliver stillet spørgsmål til alt. Det er ikke nok at komme med en idé. Man skal kunne forsvare den. Duo-praksissen fordrer kritisk dialog, og det højner niveauet. Så vi ser det diskuterende som en kæmpe stor del af vores praksis. Så vi er en stærk stemme, hvis vi bliver inviteret til at bidrage til noget, og det kan virke ret konfronterende, hvis man ikke er vant til det", fortæller Ida-Elisabeth Larsen.

Men egoet, det billige skidt, rumsterer jo stadig i dem begge, anerkender de.

"Det er en også en konfrontation med sig selv at møde

en anden. Man bliver nødt til at strække sig og åbne sig. Man er nødt til at se sine egen styrker og svagheder. Man bliver opmærksom på, hvad den anden kan, og hvad det fælles kan. Det er en konstant udveksling,” siger Marie-Louise Stentebjerg, og Ida-Elisabeth Larsen samler tråden op.

”Du bliver i høj grad konfronteret med spørgsmål som ’hvad er dine egne drømme?’ og ’hvor vil du selv hen?’ For de spørgsmål står pludselig klarere frem, når du er ved at opløse dig selv til ære for duoen. Det kan være grænseoverskridende at stole på den fælles stemme. Den er jo abstrakt. Den er et rum, som eksisterer mellem Marie-Louise og mig, og hvis hun fjerner sig, forsvinder det. Vi er på den ene side meget bevidste om at italesætte, hvad vi gør, men samtidig er der noget, vi slet ikke kan styre. Vi overtager hinandens madvaner, ideer og menstrationscyklusser. Det flyder sammen.”

DUOENS STORHEDSVANVID

Ida-Elisabeth Larsen og Marie-Louise Stentebjerg fortæller deres historie i det atelier, de erhvervede sig i sommeren 2014. De er begge iført vinterfrakker, for strømmen er gået på det lille loftsrum i en nørrebrosk baggård. I hjørnet forsøger en brændeovn desperat, men forgæves, at holde kulden ude fra de tynde vægge. På spørgsmålet om, hvad der har været deres største udfordring, skæver Ida-Elisabeth Larsen til de afpillede omgivelser og smiler skælmisk.

”Det er vilkårene,” konstaterer hun.

Makkerparret argumenterer for, at man traditionelt har fremelsket solisten som kunstner. Både fordi de er billige og mobile, og fordi der var været fokus på individet. Så når de afsøger muligheder for at kunne gå i dybden med deres projekter, eksempelvis via residencies, mener two-women-machine-show, at de møder en mur, hvor de skal argumentere kraftigt for duokonstellationen.

”Jeg er i evig dialog med mig selv om, hvorvidt jeg ønsker at arbejde under de her vilkår. Men jeg ender altid med at vælge duoen til, netop fordi den eksisterer under nogle vildt svære præmisser. Vi skal virkelig insistere på, at duoen er et kunstnerisk udtryk. Og det er vigtigt for mig at tænke på vores makkerskab som noget der bliver ved. Selve makkerskabet er værket. Undervejs er der så nogle punktnedslag, som inkluderer et publikum,” siger Ida-Elisabeth Larsen.

Selv om det kan lyde sammenbidt, løber der også en strøm af humor gennem two-woman-machine-show. En humor, som synes at udspringe fra, at alt, i makkerparrets optik, trods alt kan lade sig gøre. Så på spørgsmålet ”hvad byder den nærmeste fremtid på?” lyder svaret ”Udover, at vi overtager hele verden?” fra Ida-Elisabeth Larsen, mens Marie-Louise Stentebjerg følger trop med ”og at vi skriver vores memoirers?” Og sandheden er faktisk, at de bevæger sig ud mod det absurde, når de runder afviklingen af deres egoer af med en tredje forestilling.

”Efter arbejdet med hypnose og bruddet med det rationelle ledte vores arbejde os videre ind i shamanismen for at undersøge, hvor mange stemmer en krop indeholder. Nu har vi så besluttet, at alle disse stemmer skal frigøres i én solo til duoen baseret på det mest kendte solo-format: Monologen, som historisk ofte er taget i brug af en ’straight white male.’ Så det bliver en duo af kvinder, der udtrykker sig gennem én mand,” siger Marie-Louise Stentebjerg.

Og det er her, at Ida-Elisabeth Larsen pludselig skubber duoen frem som om, det er den, og ikke de to koreografer, der har truffet valget.

”Duoens har opbygget et storhedsvanvid. Vi ved ikke, hvordan det kommer til at se ud, men den har behov for at iscenesætte sig selv.”

"At få lov til at skabe en verden helt forfra er en gave," siger Emma Jackson om arbejdet med game of Thrones.
Foto: HBO

TV-SERIENS GENBR

Af Jacob Wendt Jensen

Sidst i oktober måned havde Danske Scenografer og FAF (Film- og tv-arbejderforeningen) inviteret to af verdensstoppens scenografer - eller production designers, som det efterhånden hedder på både engelsk og dansk - til København for at dele deres erfaringer med ligesindede fra hele Skandinavien.

Gemma Jackson fra England er mest kendt for den historiske akkuratesse i tv-serien "John Adams", der handler om USA's anden præsident i slutningen af 1700-tallet. Og sidenhen for de første tre sæsoner af "Game of Thrones", der er gået hen og blevet en af verdens mest populære tv-serier.

At lave production design på tv-serier betyder sammenlignet med film, at kulisserne skal designes, så de er mere langtidsholdbare. Både rent fysisk, men også så der er mulighed for, at handlingen og karaktererne kan udvikle sig i dem.

"Den største forskel mellem film og tv-serier er, at der på en film er en instruktør fra første dag, som du diskuterer med, mens det mere er producere, du taler med på en tv-serie. Instruktørerne kommer og går jo, når den første instruktør, der som oftest er med til at designe og konceptualisere serien, er forsvundet," siger Gemma Jackson, der på

PÅ SPILLEFILM DESIGNER MAN OFTE FILMENS LOOK MED HENBLIK PÅ ENKELTE SCENER. PÅ TV-SERIER SKABER MAN HELE VERDENER, DER SKAL BRUGES IGEN OG IGEN, SOM I HBO'S "GAME OF THRONES" OG "HOUSE OF CARDS" FRA NETFLIX.

UGS-VERDEN

trods af, at der typisk er flere penge til production design på film end på tv-serier, har været heldig at arbejde på så store tv-serier, at budgetterne har lignet dem på film.

DYSTRE USA OG DEKADENTE FRANKRIG

For eksempel var Gemma Jackson heldig at få hele ni måneders forberedelse på tv-serien "John Adams", fordi der gik uforudset lang tid med at finde den rette instruktør i Tom Hooper, der senere kom til at instruere Oscar-vinderen "Kongens store tale".

John Adams opholder sig i både USA, England, Holland

og Frankrig i løbet af de år, som tv-serien dækker. Gemma Jackson gjorde sig ihærdige anstrengelser for at give tilstedeværelsen i de respektive lande et forskelligt udtryk, der kunne støtte op om skuespillernes personligheder.

"Boston i USA blev mere sparsomt og dystert dekoreret, fordi John Adams er relativt fattig i den periode. Frankrig gav vi en aura af noget feminint og dekadent, mens vi sigtede efter den stive mandsdominerede overlæbe i England. Holland blev designet, så det lignede et politisk mere fritænkende sted og så mere komfortabelt ud – blandt andet med inspiration fra kunstmaleren Vermeer," siger Jackson,

Oval Office fra House of Cards
Foto: Netflix

DET HELT RIGTIGE OVALE VÆRELSE

Steve Arnold har været production designer på de første to sæsoner af "House of Cards", og han arbejder også på tredje sæson, som kan ses på Netflix fra februar. Han var – akkurat som Gemma Jackson – i København for at tale om sit fag.

Hvad er de største faldgruber ved production design?

"Sædvanligvis opstår problemerne i forbindelse med tv-serier, fordi vi ikke har tid nok og selvfølgelig også på grund af mangel på gode budgetter. Indspilningerne er ofte meget sammenpressede, hvor vi indspiller en episode som skal vare en time på omkring ti dage. På en film vil du normalt have to eller tre gange så meget tid. Utroligt meget ændrer sig i sidste øjeblik, som for eksempel at skuespillerne ikke

er til stede alligevel. Det sker meget ofte. Vi holder mange tallerkner i luften på lige så mange pinde, fordi der hele tiden er ændringer i enten manuskript eller tidsplaner, så det er en konstant udfordring at blive klar, til det vi skal."

Hvad er du mest stolt af i "House of Cards"?

"Det må være det ovale værelse i Det Hvide Hus. De fleste ved jo godt, hvordan det ser ud, fordi det har været med i så mange film efterhånden. Faktisk har jeg allerede selv tidligere lavet det hele to gange på film. Denne gang har vi bare ramt tættere på det rigtige kontor, som vi i øvrigt fik lov til at besøge. Samtidig findes der i dag ret mange billeder på internettet, og det er en stor fordel sammenlignet med for 20 år siden."

der typisk begynder med at bygge små modeller over de vigtigste scenerier, så hun får et bedre overblik over, hvordan skuespillerne kan bevæge sig ind og ud af billederne.

BEGYND MED AT DRØMME

Siden tegner hun meget for at kommunikere med de andre på filmholdet.

"Vores største udfordring på "John Adams" var, at folk dengang ikke havde så mange ting i deres hjem, og jo mindre der er at bruge, jo sværere er det at skabe et interessant tidsbillede."

I diskussionerne med production designers fra Skandinavien var der naturligvis en del spørgsmål om, hvad man gør, når man ikke har store budgetter. På én sæson af "Game of Thrones" havde man et budget til production design, der svarer til budgettet på to danske spillefilm.

"Uanset hvor få penge du har, skal du altid begynde med at drømme om alt det, du ideelt set gerne vil vise, og så må du skære ned i forhold til budgettet. Hvis du skal vise København i gamle dage, må du vinkle scenerne, så der er

et lille udsnit af noget København-agtigt i forgrunden, og så kan man måske blot skimte byen i baggrunden. Du begynder ikke med et stort fedt overbliksbillede af byen, hvis du ikke har råd til det," siger Jackson.

AT SKABE EN VERDEN HELT FORFRA

Gemma Jackson var ikke imponeret over "Game of Thrones"-bøgerne.

"De er ikke skrevet så godt, men de er klogt skrevet, fordi der er store mængder af information bygget ind i bøgerne, og det kunne man bruge til at skrive manuskripter til tv-serien. På den baggrund lykkedes det at skrive serien, så der er rigtig mange indgange til den. At få lov til at skabe en verden helt forfra var en gave."

Seriens store succes kom dog alligevel som en overraskelse for Gemma Jackson. Det kulminerede en dag på settet i Irland, hvor den engelske dronning var på besøg for at nærstudere den berømte jerntrone fra filmene. Jackson valgte dog at stoppe efter tre sæsoner på "Game of Thrones".

Nikolaj Coster Waldau i Game of Thrones.
Foto: Netflix

GEMMA JACKSON

Game of Thrones, 2011-13
John Adams, 2008
Finding Neverland, 2008
Bridget Jones, 2001
The Winslow Boy, 1999

STEVE ARNOLD

House of Cards, 2013-15
The Big Bang, 2011
Van Helsing, 2004
Face/Off, 1997
Get Shorty, 1995

"Det, jeg er mest stolt af i serien, er, hvordan vi fra starten fik sat de forskellige verdener op. Vi tog en masse gode beslutninger i begyndelsen, der gjorde, at man som seer hele tiden ved, hvilken verden man befinder sig i," siger Jackson, som i øjeblikket er i gang med at skabe en ridderverden til Guy Ritchies kommende film om "Ridderne af det runde bord".

SKUESPILLERNE TROR PÅ RESEARCHEN

Gemma Jackson arbejder tæt sammen med instruktører, producere og kostumefolk, men ikke altid med skuespillerne.

"Generelt koncentrerer skuespillerne sig meget ofte om deres eget job. De har ikke tid eller energi til at være glade og overskudsagtige på settet. Nogle har ikke engang tid til at sige god dag. For eksempel arbejdede Paul Giamatti meget koncentreret med at finde sin person på 'John Adams', og var derfor mest interesseret i at finde et stille hjørne, hvor han kunne forberede sig i fred og ro", siger Gemma Jackson, og fortsætter:

"Når du designer mere moderne miljøer er det nok vigtigere at arbejde sammen med skuespillerne. Så er de i et miljø, som de ganske enkelt ved mere om. Når kulisserne er historiske, accepterer skuespillerne, at vi har været på research, og kulisserne tages for gode varer, som de nu engang fremstår". ■

INDLÆSNINGSKURSUS

ved Dan Schlosser

Kurset tager udgangspunkt i oplæsning og lydbooks-indlæsning for voksne.

Kursus 1 (max. 6 deltagere):

16.-20. marts. (medlemmer af DSF og/eller SIF)

Alle dage 9:00 – 13:30.

Pris: 2.500,-

Kursus 2 (max. 6 deltagere):

23.-27. marts. (åbent for alle)

Alle dage 9:00 – 13:30.

Pris: 2.500,-

Kursus 3 (max. 4 deltagere):

23.-27. marts (åbent for alle)

alle dage 19:00-22:00

Pris: 2.500,-

Tilmeldingsfrist: 8. marts.

Betalingsfrist: 12. marts (medmindre andet aftales)

Se detaljer og indhold på:

<https://www.facebook.com/kurserdanschlosser>

AUDITION TIL BAKKENS HVILE PÅ DYREHAVSBAKKEN

Bakkens Hvile er Danmarks eneste syngepigepavillon.

Fuld af traditioner og historie, men også i rivende udvikling. Netop nu søger vi to bakkesangerinder, der kan indgå i det kreative team bag sommerens show.

Se om show, koreograf mv. på www.bakkenshvile.dk

Spilleperiode 13/5 til 29/8

Tilmelding på kontor@bakkenshvile.dk

Vedhæft venligst CV samt foto.

INTERNATIONALT LEVENDE TEATER PÅ HØJESTE NIVEAU

ILT
15

TEATER ✂ DANS ✂ PERFORMANCE
ARTIST TALKS ✂ WORKSHOPS ✂
SEMINARER ✂ ... OG MEGET MERE

AARHUS 28.-31. MAJ 2015
WWW.ILT15.DK

BYD FORÅRET VELKOMMEN

NU ER DET IGEN TID TIL GENERALFORSAMLING, BESTYRELSESVALG OG FORÅRSFEST .

**DANSK SKUESPILLERFORBUND HOLDER GENERALFORSAMLING
SØNDAG DEN 31. MAJ 2015 - KL. 12.00 (DØRENE ÅBNES KL. 11.30 - INDSKRIVNING)
HOS THE LAB, VERMUNDSGADE 40B, 2100 KØBENHAVN Ø**

Velkomst og fællessang
Formandens beretning
Præsentation af opstillede bestyrelseskandidater
Forelæggelse af det reviderede regnskab
Eventuel godkendelse af div. overenskomster
Valg af formand
Valg af bestyrelsesmedlemmer
Valg af kritiske revisorer og suppleanter
Fastsættelse af kontingent
Emner til debat
Afslutning og fællessang

– og så er der fest

14 dage før generalforsamlingen modtager alle medlemmer den endelige dagsorden med posten.
Bilag til generalforsamlingen vil samtidig være tilgængelige på forbundets hjemmeside.

Der er både valg til formand og bestyrelse i år, og kandidater kan melde sig frem til 11. marts 2015.
Tilmeldingen skal være vedlagt en personlig præsentation på max. 1/2 A4-side.

Formandsvalg:

Katja Elgaard Holm genopstiller

Følgende bestyrelsesmedlemmer er på valg og genopstiller:

Rebekka Lund, Thomas Magnussen, Mette Marckmann og Ulla Ricklander

Følgende bestyrelsesmedlemmer ønsker ikke genvalg:

Dorthe Hansen Carlsen, Julie Carlsen og Frederik Meldal Nørgaard

Følgende bestyrelsesmedlemmer er ikke på valg:

Nastja Arcel, Daniel Bevensee, Kristine M. Brendstrup, Adam Brix, Christian Damsgaard,
Frank Gundersen og Thomas Præstegaard

Valg af kritiske revisorer og revisorsuppleanter:

Forslag til genvalg af Paul Hüttel og Holger Perfort som kritiske revisorer.
Forslag til genvalg af Anne Voigt Christiansen og Rasmus Hammerich som revisorsuppleanter.

FORÅRSFEST

Efter generalforsamlingen holder vi vores årlige forårsfest. En aften med musik, hygge og dejlig mad. Drikkevarer kan købes til rimelige priser.

BLIV OG FEST VIDERE MED OS!

...Lyset, Havet, Sandet og Betty Nansens Huse i Skagen ...

Er du skuespiller og medlem af Dansk Skuespillerforbund har du mulighed for at søge om ophold i Betty Nansens Hus og/eller anneks for perioden maj til september.

Ansøgningsfrist: senest den 28. februar.

Bestyrelsen for Ida Løfbergs Fond vil i marts måned tage stilling til fordeling af husene, og svar vil blive meddelt inden 1. april.

Betty Nansens Hus og Anneks udlejes efter fondatsen for ejeren Ida Løfbergs Fond til sceniske kunstnere. Uden for sommermånederne kan udlejning til personer med anden tilknytning til dansk teater også finde sted. Kontakt Mariann Aakerlund, 23378472 efter kl. 17 eller på e-mail aakerlund@privat.dk. Priserne er da kr. 3.500 for det Store Hus og kr. 1.900 for Annekset.

Store Hus kr. 4.500 pr. uge
Anneks kr. 2.300 pr. uge

Lejebeløbene er inkl. slutrengøring. Forbrug af el afregnes efter måler. Husene udlejes fortrinsvis for 2 uger.

Ansøgning til:

Betty Nansens Huse i Skagen
c/o Mariann Aakerlund
Kirstineparken 29, 2970 Hørsholm
Eller mail: aakerlund@privat.dk

LEGAT EFTER AFDØDE SKUESPILLER IRMA LARNÉ

Skuespiller Irma Larné blev indmeldt i Dansk Skuespillerforbund i 1946 og startede sin karriere under 2. Verdenskrig ved Kasino Teatret i Århus.

Hun spillede på et hav af scener, medvirkede i både Arne Weel-turnéen, turnéer hos Harald Stabehl, Røde Kro Teater, og i en del revyer. I 1980'erne trak hun sig tilbage fra skuespillerlivet, og bosatte sig i Silkeborg, hvor hun dannede en lille teatertrup.

Umiddelbart inden sin død i november 2009, indstiftede Irma Larné et legat, som hvert år de næste 20 år skal udbetales på hendes fødselsdag den 21. marts. Legatet er indstiftet til skuespillere over 50 år, der har behov for økonomisk støtte.

Der uddeles 4 portioner á 25.000 kr.

Ansøgningerne behandles af et legatudvalg bestående af formand og næstformand for Dansk Skuespillerforbund samt advokat Steen P. Husbjerg.

Ansøgningen skal sendes til:
Dansk Skuespillerforbund, Hanne Arlund,
Tagensvej 85, 3., 2200 København N.

Ansøgningen skal være forbundet i hænde senest
onsdag den 18. februar 2015, kl. 12.00

SOMMER, SOMMER OG SOL

Nu er det igen blevet tid, hvis du vil sikre dig et af vores dejlige huse i børnenes skolesommerferie.

Kig på vores hjemmeside og find det hus du kunne tænke dig. Udfyld ansøgningskemaet så vi har det senest mandag den 23. februar.

Husk at jo flere mulige uger, du skriver på, jo større er chancen.

Du kan forvente svar i den første uge af marts.

Hvis du vil booke et hus i andre perioder, kan du løbende ansøge om det. På vores hjemmeside kan du altid se, hvilke huse der er ledige.

RUNDE FØDSELSDAGE

PER LYKKE HANSEN	50 ÅR	1. FEBRUAR
JAN MAXMILLING	70 ÅR	5. FEBRUAR
LENE VASEGAARD	75 ÅR	9. FEBRUAR
NILA RAMAYYA	70 ÅR	10. FEBRUAR
HELENE EGELUND	50 ÅR	16. FEBRUAR
NIELS VIGILD	70 ÅR	21. FEBRUAR
ARLETTE WEINREICH	75 ÅR	8. MARTS
LOTTE ARNSBJERG	50 ÅR	11. MARTS
BODIL LASSEN	60 ÅR	12. MARTS
INGE DINESEN	60 ÅR	14. MARTS

ANNONCER I SCENELIV

Få dit budskab ud til hele scenekunstbranchen med en annonce i Sceneliv. Ring til redaktionen og hør, hvad vi kan tilbyde på telefon 33 24 22 00 eller send en mail til jr@skuespillerforbundet.dk.

NY SÆSON I DSF STUDIO

MED EN BRED VIFTE AF ANERKENDTE UNDERVISERE

Komedie-workshop Joy-Maria Frederiksen

16.-20. marts, tilmelding senest 4. februar

Vi arbejder med udvalgte tekster, der dækker den klassiske komedie og rejser spørgsmålene: Hvad er forskellen på komedie og farce? Hvordan udfolder man sig frit i et stramt farce-arrangement? Hvad betyder tempo og rytme for en komedie? Og kan man nå at få bund i sit spil i et rygende højt tempo?

Workshoppen retter sig mod skuespillere og musical-performere. Arbejdet foregår på gulvet, så vi får prøvet tingene af i praksis.

Voice Labs With Perrin Manzer Allen

13.-18. april, tilmelding senest 2. marts

This spring we offer two workshops – one for performers who haven't previously worked with Perrin and one for performers who have previously attended a workshop with Perrin. The workshops will help you gain a better understanding of your voice, providing tools and techniques to

help continue your growth, with emphasis on the effects of singing different styles and the stress and strain of a long-run performance schedule.

Kom til Åben Studio i København

Drama og tekstarbejde med Anders Lundorph

Vi arbejder med eksisterende teaterscener på gulvet for at udforske, hvordan vi kan trække så meget drama som muligt ud af situationerne. Hvor hårdt kan vi presse teksten og spillet, så vores valg bliver interessante og overraskende?

Tirsdage kl. 9 -11.30 frem til 24. marts.

Andre kurser i foråret

Dance workshop with Litó Walkey

21.-22. februar, tilmelding senest 2. februar

Opera audition

24. februar, tilmelding senest 1. februar 2015

Opera Master Class with Neil Semer

2.-5. marts, tilmelding senest 5. februar

Har du tænkt på at søge arbejde i USA?

10. marts, tilmelding senest 16. februar

Netværk er vejen til målet

23. marts, tilmelding senest 23. februar

Optimer din krop med fysioterapeut John Verner

25. april, tilmelding senest 23. marts

Metode-workshop med Kamilla Wargo Brekling

4.-8. maj, tilmelding senest 23. marts

Meisner teknik workshop med Sarah Boberg

18.-22. maj, tilmelding senest 7. april

Voice workshop with Patsy Rodenburg

12.-13. juni, tilmelding senest 20. april

Filmtræning med Mads Kamp Thulstrup

Arrangement, rekvisit, spændvidde, temperatur og pausering er afgørende virkemidler i film dramaet. Med større bevidsthed om de filmiske virkemidler bliver dit modspil og samspil med filminstruktøren bedre. For at vi kan udforske og åbne instruktørernes øjne for nye fortolkninger af teksten/scenen rejser vi spørgsmålene: Hvor befinder

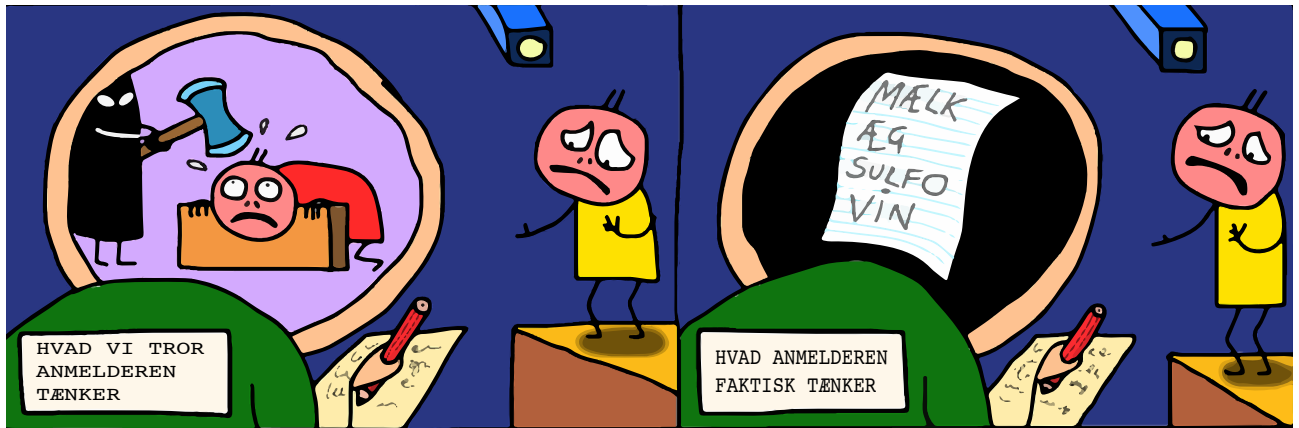
kameraet sig? Og hvor er lyset?

Onsdage kl. 9.30-12.00 frem til 25. marts.

Læs mere og tilmeld dig på
skuespillerforbundet.dk/DSF Studio

D'O'INK

Af Mikkel Stubbe Teglbjærg

DET KAN VI GØRE (ENDNU) BEDRE SAMMEN

Når et nyt år tager sin begyndelse, gør vi status over det gamle. Og vi tænker over, hvad vi gerne vil gøre bedre i fremtiden. Hvad vi hver især kan gøre, og hvad vi kan være med til at forandre, hvis vi hjælpes ad.

I Dansk Skuespillerforbund står i hvert fald første del af 2015 i overenskomstforhandlingernes tegn. Både på Det Kongelige Teater, på Landsdelsscenerne, Københavns Teater og på Den Jyske Opera skal der forhandles igen. Vi kender endnu ikke arbejdsgivernes endelige krav, men vi vil som altid gå til opgaven med et forholdsvis åbent sind. Omvendt har vi selvfølgelig en forventning om, at arbejdsgiverne, også i en krisetid, forstår, at kunstnere skal have en ordentlig løn for deres arbejde. Og at også kunstnere har brug for arbejdsvilkår, der gør det muligt at få en hverdag til at hænge sammen.

I øjeblikket arbejder en dagpengekommission på et oplæg til en revision af hele dagpengesystemet. Et system, som i den grad kan blive bedre. Det nuværende dagpengesystem er forældet og slet ikke gearet til at rumme de nye arbejdsformer. Samfundet er under forandring, og flere og flere arbejder fleksibelt – uden faste arbejdstider og faste arbejdsgivere. Vi kunstnere har i mange år levet på den måde, så vi kan faktisk delagtiggøre en kommission i vores erfaringer og i de udfordringer, det giver. Vi vil mødes med politikerne, vi vil belyse og vi vil lægge pres på for at sikre, at vi langt om længe får et dagpengesystem, der også fungerer for os. Gennem vores hovedorganisation FTF og i samarbejde med Dansk Artistforbund, Dansk Musikerforbund og andre aktører, der vil være med til at hjælpes ad.

Sikkerhed på arbejdspladsen er også et område, hvor vi må og skal hjælpes ad, hvis noget skal blive bedre. Inden for de sidste par år har vi desværre oplevet to meget alvorlige ulykker. Og vores egen undersøgelse af arbejdsmiljøet har netop vist, at hver tredje – hver tredje! – af vores medlemmer er kommet til skade inden for de sidste fem år. Alligevel har over halvdelen aldrig indberettet skaden

til arbejdstilsynet. For man er bange for konsekvenserne og i tvivl om, hvad reglerne siger. Og det skal vi sammen ændre på.

Vi arbejder på nogle farlige arbejdspladser, hvor kulturen altid har været at affinde sig med dårligt arbejdsmiljø. Der er ingen tvivl om, at det er arbejdsgivernes ansvar at sørge for sikkerheden. Men vi skal også selv sætte vores liv højt og sige fra, når noget truer sikkerheden og helbredet. Der skal en fælles indsats til for at ændre kulturen, så det altid er i orden at sige nej, når der er fare på færde og så man kan regne med sine kollegers støtte. DSF er i dialog med Danske Teatres Fællesorganisation og Producentforeningen, og vi kommer inden længe med oplæg til, hvordan vi tackler problemet sammen.

Hvis vi afsluttende skæver til det, man kan kalde kunstens generelle status i samfundet, jamen, så går det på mange områder i og for sig fint. Der er fokus på kulturen. Den opnår beundring og får opmærksomhed. Men er der finansiering nok? Nej. Og jeg vil ikke acceptere præmissen om, at der ikke kommer flere penge til kunsten. En ny undersøgelse har netop påvist, at under finanskrisen var de kreative erhverv i vækst. Så er det ikke grund til netop at investere ekstra i kunsten? Vi kan blive bedre til at ranke ryggen og vise, hvad vi er værd, for eksempel i medierne. Og vi kan i endnu højere grad insistere på, at pengene skal bruges til kunst og ikke til administration.

Når et nyt år tager sin begyndelse, tænker vi over, hvad vi gerne vil gøre bedre i fremtiden. Det er ting, vi kan arbejde på at gøre bedre.

Og lad os ønske det allerbedste for 2015.

Godt nytår!

Katja Holm,
formand for Dansk Skuespillerforbund

Foto: Karoline Løberkind

POST

PP DANMARK

MAGASINPOST SMP
ID NR. 42573

VI DE DRUKNEDE

"...EN RIGTIG GOD OPLEVELSE..."

TEATERAVISEN.DK

KULTURKONGEN.DK

GRØNNEGADE TEATER **5. - 15. FEB**

★ VERDENSTJERNER I VALBY ★

★★★★★
Three Weeks

"Lige i skabet
- og meget intelligent"
The Times

"Teknisk, visuelt, verbalt ... et fantastisk show"

★★★★★
The Scotsman

FERAL

UNITED KINGDOM

26. - 28. FEB

KARIUS og BAKTUS

FRA **4 - 8** ÅR

3. MAR - 5. APR

"...Stykket lever længe efter..."

BØRN I BYEN

"...En rigtig fin forestilling..."

Kulturkongen.dk

"...Særligt underholdende..."

CPH-CULTURE